

BUTINYÀ, Júlia (2002): *En los orígenes del Humanismo: Bernat Metge*. Madrid: UNED.

El volum situa el context de les obres de Bernat Metge segons el model d'estudi ja iniciat en *Tras los orígenes del Humanismo: El Curial e Güelfa*, i el concepte d'un humanisme entès com a fenomen cultural valorador de la raó humana, amb arrels en l'antiguitat clàssica. Un humanisme, que iniciat el segle XIV, suposa un retorn als clàssics, però que l'autora entén més que com a moviment, com a període de transició entre l'Edat Mitjana i el Renaixement. Aquesta manera d'entendre més que un corrent, una actitud literària, és compartida pels plantejaments del prof. Miquel Batllori, en tant que actitud que, entre els segles XIV i XVI, suposa una evolució de l'home cap a la modernitat.

Júlia Butinyà, professora titular de Filologia Catalana de la UNED, és una filòloga que ha destacat en els darrers deu anys pel seu interès per l'estudi de les fonts metgianes a la llum dels autors clàssics. Aquest volum suposa un corollari de totes les idees que bé en forma d'estudi, bé com a conseqüència de la seua participació en diversos col·loquis, havia anat exposant. Deixant de banda les més que evidents intertextualitats dels textos de Metge amb els autors llatins, com ara Horaci, Petrarca, sant Agustí o sant Tomàs, que en el volum són contrastades en múltiples ocasions, l'autora intenta demostrar amb el seu ampli i detallat estudi un retorn cultural i filosòfic de Metge al món dels clàssics, o més aviat, una plataforma de tipus comparatista que és evident que també es podria projectar al context romànic.

Humanisme en plenitud, segons l'autora, en aquest cas i en Metge amb pretensions de renovació d'anquilosaments dels mateixos humanistes italians, i amb ideal de renovació del classicisme. Metge assimila sant Agustí, segons Butinyà, i les fonts petrarquesques, posem per cas, però amb una renovació que avança ja el segle XV. Tots els plantejaments inicials de l'autora apunten cap a un símptoma de modernitat o maduresa a nivell estilístic i conceptual en Metge. Tot el volum pretén desmitificar la desmitificació d'un humanisme, i considera les obres metgianes com a expressió viva d'un moviment com a punt inicial de l'estudi.

La metodologia emprada al llarg del volum és comparatista, com cal suposar, ja que pretén crear tota una anàlisi, el més completa possible, de les fonts metgianes a partir de relacions i contrastats amb els textos llatins clàssics. A la forma d'exposició del llibre, escrit en una prosa àgil i didàctica, s'uneix una estructuració del volum en cinc capítols, a més d'uns útils índexs i apèndixs. Clou el volum amb una guia de lectura del contingut de *Lo Somni*, així com una detallada bibliografia.

Els dos primers capítols, de tipus contextual, preparen la matèria de l'ampli capítol tercer, sens dubte el més complet del llibre. Aquest tercer capítol permet una rigorosa anàlisi de *Lo Somni*, de manera estructurada segons les quatre parts o llibres de l'obra, i on l'autora passa per reflexionar i apuntar les intertextualitats o guies de sant Agustí, o el mateix Lluïl; les fonts ovidianes, dantesques i petrarquesques, sobretot pel que fa al tema de la innocència, la immortalitat o la fortuna; les fonts ocultes, com ara la influència de Boccaccio (*Il Corbaccio*), el *Secretum* de Petrarca, o les *Metamorfosis* d'Ovidi.

Després de *Lo Somni*, l'autora arriba a projectar la influència metgiana en obres posteriors, com el mateix *Tirant lo Blanch*, Ausiàs March, o l'*Spill*. Més que una assimilació del model romànic o una escriptura imitativa de les fonts llatines aprofitades en obres com el *Tirant lo Blanch*, l'autora defensa la projecció d'una dinàmica humanista o més ben dit una continuació de l'humanisme renaixentista, tot i que hem de tenir ben present que temes com la diatriba del mal i l'angoixa del triomf, presenten no només el ressò de sant Agustí, sinó que també preocupaven autors com Lluïl. Idees com el tema de l'amor o la fortuna (o injustícia), cabdals en el *Tirant*, són explicades més que com una actitud de farciment o recurs a l'*auctoritas*, o a l'evident *pasting*, l'expressió d'un corrent que, com en Metge, suposava una actitud d'oposició a la moral establerta. El recurs d'Ausiàs March de buscar un model d'emulació d'autors clàssics també podria ser mostra d'una empremta metgiana, tot i que l'autora no arriba en aquest cas a conclusions explícites.

Més evident és el cas de l'*Spill* de Jaume Roig, on l'autora parteix d'una clara influència metgiana en Roig pel que fa al tema-tòpic de la burla o escarni de la figura de Salomó, model de saviesa i, per tant, dador de consells. Més enllà que Roig haguera o no trobat punts de contacte amb Metge, la figura del burlat Salomó era ben freqüent en obres del context hispànic i romànic, en general. És clar que el to de burla i l'humor misogin de Roig, que en tantes ocasions arriba a l'escarni i a la ridiculització, hauria estat inspirat en models com el mateix Metge, com també i més clarament en el *Corbaccio* de Boccaccio o el *Livre des Lamentations de Matheolus*, entre altres, no precisament de ressò humanista, indispensables per a la construcció de tot un univers al servei de la comicitat en Roig. Tot d'influències, motius i tòpics compartits, al capdavant, que trets de context suposen també el perill d'arribar a allò que altres autors, no tan erudits, creuen «la punta de l'iceberg», és a dir, un motiu per arribar a dir fins i tot que *Lo Somni* de Metge és «una mena de guió per a l'autor de l'*Spill*», com també ho hauria estat *Lo Cartoixà*, «com a taller mòbil a partir del qual explicar l'*Spill*».

Més enllà de plagis, farciments, intertextualitats o aprofitament de fonts per al cabdal literari de les obres medievals, en aquest volum l'autora ens acosta, i des d'un ampli coneixement de les fonts clàssiques, a una revisió de les lectures dels textos dels autors nostrats a la llum de les influències d'un corrent que ben sovint és desmitificat per la crítica, però que l'autora ha pretès defensar des dels plantejaments inicials del volum; i, sobretot, aporta noves dades i noves fonts, fins ara no prou estudiades ni discutides, de les obres de Bernat Metge.